

6. Savchenko, O. Ya., 2001. Udoskonalennya profesiynoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Improving the professional training of future primary school teachers]. *Elementary School*, 7, pp. 1-4.
7. Savchenko, O. Ya., 2007. Shkil'na osvita yak zamovnyk pidhotovky maybutn'oho vchytelya [School education as a customer training for future teachers]. *Native school*, 5, pp. 5-8.

УДК [004.738.5:791:659.4]:316.772.5(045)

ЕКРАННЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ

Курило О.Й., Прокопович Л.С., Веремчук О.

SCREEN ART AS A MEANS OF COMMUNICATION

Kurylo Oleksandra, Prokopovych Lidiya, Veremchuk Olena

У статті розглядаються питання дедалі більш зростаючого комунікаційного впливу екранного мистецтва на глядачів, визначено загальні властивості його складових, представлено головні чинники розвитку інформаційного суспільства. Окреслено типи культури залежно від характеру спілкування та контакту між людьми. Крім того, розглянуто періоди еволюції екранного мистецтва та етапи становлення, визначено його функції.

Ключові слова: комунікація, екранне мистецтво, екранна культура, комунікаційний вплив.

The article considers the issues of growing communication in fluency on screen art viewers in view of the modern world of mass communication. The definition of the concepts "screen art", "screen culture" as the dominant phenomenon of modern culture is given, the general properties of the components of screen art are determined, the main factors of information society development are presented. The article outlines the types of culture depending on the nature of communication and contact between people. In addition, the periods of evolution of screen art related to its historical development and stages of formation are considered. It is determined that with the help of communication, screen art performs various functions, including educational, upbringing, self-education, entertainment and others. It is concluded that the role of screen art as a means of communication is difficult to overestimate, as it has a decisive influence on the audience.

Key words: communication, screen art, screen culture, communication impact.

Сучасний світ – це світ масової комунікації. Тому на сьогодні знання з різних сфер життя, естетичні уявлення, нормиморалі та етики великою мірою формуються за допомогою засобів масової інформації, серед яких на перших позиціях виступають аудіовізуальні мистецтва – кіно, відео й телебачення, а також сучасні мультимедійні Інтернет. Екранне мистецтво – одне з домінантних феноменів сучасної культури, які мають значний вплив на соціокультурні процеси світу. У наш час стало очевидним, що аудіовізуальна комунікація серйозно потіснила друковане слово, а екранні форми творчості прийшли на зміну традиційним різновидам мистецтва. Саме з цього й випливає особлива актуальність та важливість означеного питання.

Вагомими для дослідження феноменів екранної культури (кіно й телебачення) є фундаментальні праці М. Бахтіна, Д. Белла, В. Біблера, Ж. Бодрійяра, М. Бубера, З. Кракауера, Ю. Лотмана, М. Маклюєна, Г. Маркузе, Х. Ортеги-і-Гассета, Е. Тоффлера, К.Р. Хоффман та ін. Так, зокрема М.Маклюєн природу кіно вбачає в поєднанні механічного й органічного проявів життя в завершеному екранному творі. Ж. Бодрійя розглядає різні форми зображення та їх специфіку у відтворенні явищ світу. Аналізуючи відмінність кіно й телебачення,

віннаголошує на одномірності телевізійного зображення і на смисловій насиченості кінозображення.

Цікаве осмислення екранної культури, в цілому, зустрічаємо в роботах П. Вірільо, який переконливо показує як «штучний горизонт» екрану в буттісучасної людини починає домінувати над безпосередньою просторовою перспективою. Н. Луман досліджує екранну культуру в контексті мас-медіа. Ж. Делез осмислює природу кіно через поняття «образ-час» та «образ-рух», розвиваючи філософські побудови А. Бергсона. Аналіз специфіки кінематографа, його взаємодії з іншими феноменами культури та його впливу на природу людини зустрічається в теоретичних та публіцистичних роботах Д. Вертова, О. Довженка, С. Ейзенштейна, М. Ромма, А. Тарковського, а також у дослідженнях кінознавців Н. Агафонові, К. Разлогова та ін. [2, с.4]. Незважаючи на те, що екранне мистецтво, як спостерігаємо, є одним із найефективніших та сучасних засобів взаємодії, але з ракурсу засобу комунікації проблема означеного мистецтва залишається недостатньо вивченою. Цим і зумовлений вибір теми нашого дослідження. Мета статті – з'ясувати специфіку екранного мистецтва як засобу комунікації.

Як відомо, існує безліч різноманітних засобів спілкування (мова, міміка, жести, пози та ін.). Усі вони, більшою чи меншою мірою, сприяють кращій взаємодії, взаємозв'язку між людьми, тобто комунікації. Екранне мистецтво також є важливим засобом спілкування, а іноді навіть має перевагу, якщо порівняти, наприклад, із мистецтвом художнього слова, оскільки спроможне показати те, що не може бути вербалізоване. Саме в цьому й полягає унікальна особливість екранного мистецтва як засобу комунікації.

Обмін інформацією є на сьогодні, по суті, найважливішим фактором національного й особистісного розвитку. XXI ст. є епоєю інформаційних технологій, які сприяють формуванню інформаційного суспільства та інформаційної культури. Інформаційне суспільство – це суспільство, в якому більшість працюючих зайнято виробництвом, зберіганням, переробкою і реалізацією інформації, особливо вищої її форми – знань. Для цієї стадії розвитку суспільства характерними є такі чинники:

- збільшення ролі інформації, знань та інформаційних технологій у житті суспільства;
- зростання числа людей, зайнятих інформаційними технологіями, комунікаціями й виробництвом інформаційних продуктів і послуг;
- наростаюча інформатизація суспільства звикористанням телефонії, радіо, телебачення, мережі Інтернет, а також традиційних та електронних ЗМІ;
- створення глобального інформаційного простору, що забезпечує: ефективну інформаційну взаємодію людей; їх доступ до світових інформаційних ресурсів;
- задоволення їх потреб в інформаційних продуктах і послугах;
- розвиток електронних соціальних мереж [6, с.122].

Тісний зв'язок екранного мистецтва з науково-технічним прогресом обумовив виникнення та розвиток кіно, телебачення, кінематографа, відео, мультимедійних комп'ютерних систем тощо. Всі означені засоби об'єднані спільними загальними властивостями: звернення до масової аудиторії, доступність великій кількості людей, корпоративний характер виробництва й розповсюдження інформації. Екранне мистецтво – яскраве явище XX-XXI століть, оскільки його становлення і розвиток зумовили нову стадію еволюції людства – перехід до інформаційного суспільства.

Оснащуючись новими технічними можливостями, екранна культура вповні проявляє себе як культуру творчий феномен сучасності: перетворюючись на провідний фактор життєвих реалій, вона інтенсифікує процеси, що формують масову свідомість – в тому числі, у сфері освіти та виховання [5, с.330]. Саме через взаємодію екранного мистецтва з глядачем сучасна людина має змогу засвоювати знання, збагачувати власний досвід, удосконалювати практичні навички, розширювати світогляд та формувати свою культуру.

Залежно від характеру спілкування й контакту між людьми історія цивілізації нараховує три типи культури. Перший тип – це усна культура, заснована на особистому

контакти між людьми, їхньому безпосередньому спілкуванні. Другою фазою розвитку культури, що прийшла на зміну усній, є книжкова культура, витоки якої сягають часів виникнення писемності. Літературна традиція характеризується двома головними ознаками: фіксованістю тексту та наявністю автора. За Ю. Клейнером, головною властивістю писемної традиції, на відміну від усної, є можливість тиражування тексту [1]. Для цього типу культури характерна поява певної паралельно існуючої реальності, за допомогою якої одні індивіди фіксують свої думки, ідеї, уявлення (через засіб-посередник – книгу), а інші – це читають. Третій, сучасний тип культури – це екранна або аудіовізуальна культура – нова комунікативна парадигма, що доповнює традиційні форми спілкування між людьми (культуру безпосереднього спілкування та культуру писемну). Екранна культура зароджується в кінці XIX ст. разом із кінематографом і протягом XX ст. стає «основним механізмом формування й трансляції норм, звичаїв, традицій та цінностей, що складають основу як окремих культурних спільнот, так і масової культури» [3, с.15]. Під екранною культурою розуміємо тип культури, основним матеріальним носієм текстів якої є не писемність, а «екранність». Основною ознакою екранної культури є динамічний, щосекундно змінний, діалоговий (чи полілоговий) характер екранного тексту [5, с.332].

Екранне мистецтво, як і саме суспільство, змінюється, еволюціонує, в результаті чого виділяють кілька періодів, пов'язаних із його історичним розвитком. Як зазначає В.Познін, екранне мистецтво іманентно пов'язане з технікою, і вся історія розвитку кіно, телебачення, мультимедіа показує, що зміна естетики аудіовізуальних творів пояснюється не тільки впливом перемін у суспільстві та культурному середовищі, а є також результатом процесу взаємодії творчих ідей з ідеями технічними [4,с.3]. Отже, як впливає зі згаданого, кожен із еволюційних періодів створював передумови для появи нового виду екранної культури.

Станіславська К.І., зокрема, виділяє шість етапів становлення екранного мистецтва. Перший етап – винахід кінематографа. Кіно стало не просто специфічним мистецтвом XX ст., але й у певному сенсі творцем самого образу XX ст. Пройшовши складний шлях становлення, кіно стало важливим засобом масової комунікації, джерелом інформації, розвагою, демократичним співрозмовником, засобом пропаганди, посередником між владою й народом тощо. Другий етап – поява синхронного запису звуку. Звуковий фільм став першим технічним засобом розповсюдження аудіовізуальної інформації. Зоровий образ збагатився мовою, музикою та шумами. Третім етапом став розвиток телебачення, суттєвою ознакою якого є трансляційність, що забезпечила глядачеві можливість відчутти себе співприсутнім у реальний час подій.

Четвертий етап ознаменувався появою й розповсюдженням відеоінформації на різноманітних технічних носіях (магнітна плівка, оптичні носії тощо). Відбулося суттєве зближення аудіовізуальних записів із книгами, адже стало можливим зупиняти перегляд, неодноразово повертаючись до будь-якого фрагменту фільму. П'ятий етап пов'язаний із появою комп'ютерної анімації та інтерактивного спілкування, яке дає можливість глядачу-користувачу вести діалог із машиною. Посередником у цьому спілкуванні став екран. Шостий етап характеризується поширенням Інтернету. Це вже абсолютно новий етап комунікацій між людьми й нова фаза в отриманні зображення. Інтернет зробив інформаційні потоки загальнодоступними та фактично став глобальним аудіовізуальним конгломератом сучасної культури, для якого майже не існує кордонів [5, с. 332].

За рахунок створення комунікаційних мереж екранна культура дає можливість кожному спілкуватися з усіма й усім – із кожним. Як наслідок, виникає безліч джерел освіти: на роль авторитетного носія істинних знань тепер претендує безліч представників засобів масової комунікації [5, с. 333]. Саме за допомогою комунікації екранне мистецтво виконує різні функції: навчальну, виховну, самоосвітню, розважальну та інші. І хоча друковане слово на сьогодні дещо відступає під натиском стрімкого поширення екранної культури, то взаємодіючи, вони доповнюють одне одного, сприяючи якнайповнішому отриманню будь-якої інформації.

Отже, як бачимо, екранне мистецтво як засіб комунікації важко переоцінити, оскільки воно має визначальний вплив на глядачів: дозволяє виходити в широкий інформаційний простір, надаючи змогу комунікантам обирати найрізноманітніші інформаційні канали, набувати нових знань, досвіду, формувати світогляд, естетичні смаки, культуру поведінки й, що особливо важливо, має більший спектр поширення та тісніший зворотний зв'язок між сторонами, що контактують.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в більш глибокому й детальному вивченні означеного питання.

Список використаних джерел

1. Клейнер Ю.А. Устная традиция и письменная культура [Электронный ресурс] / Ю.А. Клейнер // Кафедра общего языкознания СПбГУ. – 2013. – Режим доступа: http://www.genling.nw.ru/Staff/Kleiner/publicat/Ustn_trad.doc.
2. Крилова В.О. Кіно і телебачення як феномени екранної культури: автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.04 / В.О.Крилова. – Київ, 2014. – 21 с.
3. Новые аудиовизуальные технологии: [учеб. пособие / отв. ред. К.Э. Разлогов]. – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 488 с.
4. Познин В.Ф. Выразительные средства экранных искусств: эстетический и технологический аспекты: автореф. дис. д-ра искусствоведения: 17.00.09 / В.Ф. Познин. – СПб., 2009, 43 с.
5. Станіславська К.І. Про стан та перспективи розвитку освіти у сучасному медіапросторі в умовах екранної культури / К.І.Станіславська // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. - 2013. - Випуск 7. - С. 330-338.
6. Яковець І.О. Візуальні мистецтва в контексті розвитку культури інформаційного суспільства / І.О. Яковець // Вісник ХДАДМ. Теорія та історія мистецтва. - 2014. - № 1. - С.121-125.

References

1. Kleiner, Yu.A. 2013. Ustnaiatradytyzia y pysmennaiia kultura. [Oral tradition and written culture]. Department of General Linguistics, St. Petersburg State University. [online] Available at: http://www.genling.nw.ru/Staff/Kleiner/publicat/Ustn_trad.doc.
2. Krylova, V.O. 2014. *Kino i telebachennia yak fenomeny ekrannoi kultury [Film and television as phenomena of screen culture]*. Abstract of the dissertation of the candidate of philosophical sciences. Kyiv.
3. Razlohov, K.Э. 2005. *Novye audyovyzualnye tekhnolohy [New Audiovisual Technologies]*. Moscow: Editorial URSS.
4. Poznyn, V.F. 2009. *Vyrazytelnye sredstva ekrannykh yskusstv: estetycheskyi y tekhnolohycheskyi aspekty [Expressive means of screen arts: aesthetic and technological aspects]*. Abstract of the dissertation of the doctor of art history. Saint Petersburg.
5. Stanislavska, K.I. 2013. Pro stan ta perspektyvy rozvytku osvity u suchasnomu mediaprostori v umovakh ekrannoi kultury [On the state and prospects of education in the modern media space in terms of screen culture]. *Adult education: theory, experience, prospects*, 7, 330-338.
6. Yakovets, I.O. 2014. Vizualni mystetstva v konteksti rozvytku kultury informatsiinoho suspilstva [Visual arts in the context of the development of information society culture]. *HDADM Bulletin. Theory and history of art*, 1, 121-125.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>